

สถานการณ์ผลิตภัณฑ์สมุนไพรผิดกฎหมายที่ขายบนแพลตฟอร์ม
ตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของประเทศไทย กรณีศึกษาผิงจินตามณี
Survey of illegal herbal products sales
on Thailand's e-marketplace platform, Jindamanee Case Study

นัทธินี วัฒนวรานันต์,¹ ภาณุพงศ์ พุทธรักษ์²

Nuttinee Watanavarasant,¹ Panupong Puttarak²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาผิงจินตามณีบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ 4 แพลตฟอร์มที่เป็นที่นิยมในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบายและคุณลักษณะของเว็บเพจ กลุ่ม หรือร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ดังกล่าว รวมถึงการตรวจสอบความครบถ้วนของฉลาก และความถูกต้องด้านการโฆษณาตามกฎหมาย การศึกษาดำเนินการในช่วงวันที่ 25 – 29 ธันวาคม 2566 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมผ่านระบบแอปพลิเคชันตาไวฟออร์เฮลท์ (TaWai for Health)

ผลการศึกษาพบการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาผิงจินตามณีทางสื่อออนไลน์ทั้งหมด 130 เว็บเพจ (เพจ/บัญชี) บนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการ 2 แพลตฟอร์ม (A และ B) แต่ไม่พบบนแพลตฟอร์ม C และ D เนื่องจากมีการจำกัดการค้นหาคำค้นหาคำว่าผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมาย บนแพลตฟอร์ม A พบ 106 เพจ มีจำนวนผู้ติดตามทั้งหมด 143,715 บัญชี ช่วงราคาต่ำสุด - สูงสุดต่อชิ้น 35 – 150 บาท นอกจากนี้ บนแพลตฟอร์ม A พบ 15 กลุ่ม (4 กลุ่มส่วนตัว, 11 กลุ่มสาธารณะ) มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 12,627 บัญชี ส่วนบนแพลตฟอร์ม B พบ 24 บัญชี มีช่วงราคาต่ำสุด - สูงสุดต่อชิ้น 38.80 – 137.50 บาท และมียอดขายทั้งหมด 1,400 ชิ้น คิดเป็นมูลค่ารวม 67,527.10 บาท การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ยาผิงจินตามณี ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ผิดกฎหมายที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนและมีการปลอมปนสารสเตียรอยด์ ยังคงพบการจำหน่ายบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ และพบความผิดในด้านการแสดงฉลากและการโฆษณา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเพิ่มมาตรการในการกำกับดูแลและเสริมกลไกที่ช่วยคุ้มครองผู้บริโภคบนอินเทอร์เน็ตอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ยาผิงจินตามณี, ตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์, โฆษณาผิดกฎหมาย, แอปพลิเคชันตาไวฟออร์เฮลท์

¹ เภสัชกรชำนาญการ กลุ่มงานคุ้มครองผู้บริโภคและเภสัชสาธารณสุข สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่

¹ Pharmacist, Professional Level Pharmacist. Division of Consumer Protection and Public Health Pharmacy, Chiang Mai Provincial Public Health Office, Chiang Mai. E-mail: fdachiangmai@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเภสัชเวชและเภสัชพิษศาสตร์ และหน่วยนวัตกรรมเพื่อผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ จังหวัดสงขลา

² Associate Professor, Department of Pharmacognosy and Pharmaceutical Botany and Innovation Unit for Consumer Protection in Healthcare Products (TaWai for Health Unit), Faculty of Pharmaceutical Sciences, Prince of Songkla University, Songkhla. E-mail: panupong.p@psu.ac.th

Received: 28 JUL 2024, Revised: 23 SEP 2024, Accepted: 30 SEP 2024

Abstract

This research studied the sales of Jindamanee powder on 4 of the most popular e-marketplace platforms in Thailand. The objective is to analyze the policies and characteristics of webpages, groups, or shops selling this product, as well as to assess the completeness of product labeling and the legality of advertisement in accordance with Thai regulations. The study was conducted from December 25 – 29, 2023, using descriptive statistics to analyze data collected via the TaWia for Health application.

The study found a total of 130 webpages selling Jindamanee powder online, distributed across two e-marketplace platforms (A and B). No listings of Jindamanee powder were found on platforms C and D, due to restrictions on illegal product names. On platform A, 106 pages were identified with a total of 143,715 followers, and at prices ranging from 35 to 150 THB per unit. Additionally, there were 15 groups (4 private, 11 public) with a total of 12,627 members on platform A. On platform B, 24 selling accounts were identified, offering Jindamanee powder at prices ranging from 38.80 to 137.50 THB per unit, with a total of 1,400 units sold, amounting to 67,527.10 baht. The findings indicate that Jindamanee powder, an illegal product containing unregistered steroids, is still being sold on e-marketplace platforms. Violations related to labeling and advertising, particularly regarding unproven medical claims, were noted. Relevant authorities should enhance regulatory measures and implement more effective mechanisms to protect consumers in the online marketplace.

Keywords: Jindamanee powder, e-marketplace, Illegal advertisement, TaWai for Health application

บทนำ

ประเทศไทยมีการใช้สมุนไพรและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับดูแลสุขภาพมาตั้งแต่อดีต และทวีปริมาณและความต้องการมากขึ้นจากสถานการณ์การระบาดโควิด-19¹ เนื่องจากผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ ผู้บริโภคส่วนใหญ่เข้าใจว่ามีความปลอดภัย จึงมีใช้และขายอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะตามช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ ซึ่งมักมีการโฆษณาสรรพคุณไว้มากมาย เช่น บรรเทาอาการปวดเมื่อย เพิ่มภูมิต้านทาน รักษาโรคเรื้อรัง และบางชนิดอ้างว่าสามารถลดสารก่อมะเร็งในร่างกายได้ เป็นต้น

ปี พ.ศ. 2560 สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา (อย.) มีการประกาศเตือนถึงอันตรายของยาผงจินตามณีแก่ประชาชน² โดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ได้ประกาศผลตรวจวิเคราะห์ของ “ยาผงจินตามณี (ยาผีบอก)” มีลักษณะเป็นผงบรรจุซองชิปใส ตรวจวิเคราะห์ทางกองปฏิบัติการพบสารสเตียรอยด์ มีข้อความโฆษณาอวดสรรพคุณบรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ปวดข้อ ปวดขา ซึ่ง “สารสเตียรอยด์” เป็นยาควบคุมพิเศษต้องใช้ภายใต้การดูแลของแพทย์ เนื่องจากเป็นยาที่มีผลข้างเคียงสูงและส่งผลกระทบต่อระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ทำให้เกิดการติดเชื้อโรคได้ง่าย เยื่อกระดูกเพาะอาหารบางลง จนอาจถึงขั้นกระดูกพรุน กล้ามเนื้อลีบ กระดูกพรุน ภูมิคุ้มกันลดลง บางรายถึงขั้นไตวายเป็นอันตรายถึงชีวิตได้ ในปี พ.ศ. 2563 จากข่าวประชาสัมพันธ์ของ อย. ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ สามารถทะลายแหล่งจำหน่าย 5 จังหวัด ได้แก่

มหาสารคาม กำแพงเพชร ขอนแก่น พิษณุโลก และลพบุรี พบผลิตภัณฑ์ในลักษณะผงบรรจุอยู่ในซองพร้อมจำหน่ายแสดงฉลากในชื่อ “ยาผงจินตามณี (ยาผีบอก)” โดยแอบอ้างใส่เลขทะเบียนตำรับยาหรือ เลข อย. ของผลิตภัณฑ์อาหารยี่ห้ออื่น สามารถยึดของกลางกว่า สี่หมื่นซอง รวมมูลค่ากว่า สี่ล้านบาท³

จากข้อมูลของศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ปี พ.ศ. 2564 ตรวจตัวอย่างยาผงจินตามณี พบสารสเตียรอยด์ (Dexamethasone)⁴ แม้ว่าทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ร่วมมือกันณรงค์และเฝ้าระวังผลิตภัณฑ์สมุนไพรยาผงจินตามณีอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงพบการจำหน่ายตามพื้นที่ต่าง ๆ ในชุมชน ตลาดนัดร้านชำ และยังพบการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น จากข้อมูลสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2566 พบผู้ป่วย 2 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการใช้ยาผงจินตามณี ซื้อผ่านทางแพลตฟอร์มออนไลน์ มีอาการโรคกระดูกพรุน 1 ราย และอาการทางจิตเวช 1 ราย ตามกฎหมายปัจจุบันยาผงจินตามณี ถือว่าเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรปลอม มีโทษทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 ซึ่งให้นิยาม “ยาจากสมุนไพร” หมายถึง ผลิตภัณฑ์สมุนไพร หมายความว่ารวมถึงยาแผนไทย ยาพัฒนาจากสมุนไพร ยาแผนโบราณที่ใช้กับมนุษย์ตามกฎหมายว่าด้วยยา หรือยาตามองค์ความรู้การแพทย์ทางเลือกตามที่รัฐมนตรีตามคำแนะนำของคณะกรรมการประกาศกำหนด เพื่อการบำบัด รักษา และบรรเทาความเจ็บป่วยของมนุษย์ หรือการป้องกันโรค⁵ และ

มีข้อกำหนดของพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- มาตรา 17 วรรคหนึ่ง ผู้ใดประสงค์จะประกอบกิจการผลิต นำเข้า หรือขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่รัฐมนตรีได้ประกาศตามมาตรา 6 (1) ให้ยื่นคำขออนุญาต และเมื่อผู้อนุญาตออกใบอนุญาตให้แล้วจึงจะผลิต นำเข้า หรือขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรนั้นได้ มาตรา 91 ผู้ใดผลิต นำเข้า หรือขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยไม่ได้รับใบอนุญาต ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสามแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

- มาตรา 58 (1) ห้ามผู้ใดผลิต นำเข้า หรือขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรปลอม มีโทษตามมาตรา 102 ผู้ใดขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรปลอมอันเป็นการฝ่าฝืน มาตรา 58 (1) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินสามแสนบาท

- มาตรา 70 วรรคหนึ่ง ห้ามผู้ใดโฆษณาผลิตภัณฑ์สมุนไพรหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์สมุนไพร เว้นแต่ได้รับใบอนุญาตจากผู้อนุญาตก่อน มีโทษตามมาตรา 114 ผู้ใดโฆษณาผลิตภัณฑ์สมุนไพรโดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 70 วรรคหนึ่ง หรือฝ่าฝืน มาตรา 74 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้วิจัยจึงทำงานวิจัยนี้ขึ้น เพื่อสำรวจการจำหน่ายสมุนไพรยาผงจินตามณี จากแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-marketplace) ซึ่งเป็นช่องทางออนไลน์ที่อำนวยความสะดวกให้ผู้ขายรายอื่นเข้ามาวางจำหน่ายสินค้า และให้ผู้บริโภคซื้อสินค้าและธุรกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเลือกค้นหาจาก

e-marketplace ที่ได้รับความนิยมสูงในประเทศไทย 4 แพลตฟอร์ม ตามรายงานของ Digital Thailand 2022⁷ พบว่าแพลตฟอร์มที่ใช้ขายสินค้าและบริการทางออนไลน์มากที่สุดกว่าร้อยละ 64.7 คือ แพลตฟอร์ม A รองลงมาเป็นแพลตฟอร์ม C และ D ส่วนอีกหนึ่งแพลตฟอร์ม ได้แก่ แพลตฟอร์ม B กำลังได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน โดยใช้คำค้นที่สื่อความหมายถึงยาผงจินตามณีพร้อมบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นผ่านแอปพลิเคชันตาไวฟอร์เฮลท์⁶ TaWai for Health (Version 3.0) ที่ดำเนินการโดยหน่วยวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (TaWai for Health) คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งแอปพลิเคชันตาไวฟอร์เฮลท์เป็นเครื่องมือและระบบการจัดการความปลอดภัยด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพและการโฆษณา ที่ออกแบบให้มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างภาคประชาชนและเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 และปัจจุบันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ยอมรับให้เป็นเครื่องมือเฝ้าระวังความปลอดภัยด้านยาและผลิตภัณฑ์สุขภาพในชุมชนร่วมกับ ออย. ภายใต้นโยบายการส่งเสริมการใช้ยาอย่างสมเหตุผลและปลอดภัยในชุมชน (Rational Drug Use in Community หรือ RDU Community) ซึ่งข้อมูลจากงานวิจัยนี้ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลของนโยบายของ e-marketplace ต่อการจัดจำหน่ายสินค้าพร้อมดำเนินการร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อส่งต่อข้อมูลไปยัง ออย. สำหรับ

การดำเนินการเชิงนโยบายต่อไป ข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยจะนำมาใช้สะท้อนปัญหา เพื่อนำเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับสร้างกลไกความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน สื่อมวลชน ประชาชน รวมถึงแพลตฟอร์ม ร่วมกันในการแก้ไขปัญหการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายผ่านช่องทางออนไลน์ และการจัดการปัญหาผลิตภัณฑ์สมุนไพรยาผงจินตามณี และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจความชุกของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สมุนไพรยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบนโยบายการจำหน่ายสินค้าและคุณลักษณะของเว็บเพจที่มีการลงขายผลิตภัณฑ์สมุนไพรยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้ง 4 แพลตฟอร์มที่เป็นที่นิยมในประเทศไทย

วิธีการวิจัยดำเนินการ

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Study) ชนิดสำรวจ (Survey Study) เพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณีที่จำหน่ายบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-marketplace) ที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณี โดยใช้คำค้นว่า “จินตามณี” “ยาผงจินตามณี” และ “สมุนไพรจินตามณี” ผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine) ในแต่ละเพจ และร้านค้าในแพลตฟอร์ม A, B, C และ D ดำเนินการสืบค้นและ

เก็บข้อมูลด้วยผู้วิจัย 2 คน ที่แยกกันดำเนินการกัน ใช้คำค้นเดียวกันในแต่ละแพลตฟอร์ม โดยเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 25 – 29 ธันวาคม 2566 พร้อมรายงานเข้าสู่ระบบ TaWai for Health (Version 3.0) ข้อมูลร้านค้าหรือเพจทั้งหมดจากการสืบค้นจากผู้วิจัย 2 คน จะถูกเลือกเข้าสู่การศึกษา เก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึกข้อมูลที่พัฒนาขึ้นสำหรับเก็บข้อมูลชื่อเพจหรือร้านค้า จำนวนผู้ถูกใจ จำนวนผู้ติดตาม ปริมาณการขาย มูลค่า ราคาสินค้าจากสถิติที่ผู้ให้บริการแสดงไว้บนแพลตฟอร์ม ส่วนจำนวนร้านค้าหรือเพจที่ขายยาผงจินตามณี ใช้วิธีการนับความถี่ตามชื่อที่ไม่ซ้ำกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษานโยบายการจำหน่ายสินค้าและคุณลักษณะของเว็บเพจที่มีการลงขายผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์มตลาดกลางพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ ทั้ง 4 แพลตฟอร์มที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคในประเทศไทยอีกด้วย

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้ประกอบด้วย

1. โปรแกรม TaWai for Health (Version 3.0) ของหน่วยวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้บริโภค ด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (TaWai for Health) ของคณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลตัวระบุที่อยู่ของข้อมูลต่าง ๆ (Uniform Resource Locator: URL) ที่มีการลงขายยาผงจินตามณี
2. แบบบันทึกชื่อผู้ใช้งาน จำนวนผู้ถูกใจ และติดตามบนเว็บเพจของผู้ขายยาผงจินตามณี

3. แบบบันทึกข้อมูลสรรพคุณผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณี ที่ขายบนเว็บเพจของผู้ขายยาผงจินตามณี

4. แบบบันทึกชื่อกลุ่ม ประเภทกลุ่ม และจำนวนสมาชิกของกลุ่มบนเว็บเพจที่มีการขายยาผงจินตามณี

5. แบบบันทึกชื่อบัญชีร้านค้า ชื่อผลิตภัณฑ์ ราคา ปริมาณการขายสะสม ข้อมูลสรรพคุณผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณี

ทั้งนี้ แบบเก็บข้อมูลที่ 2 – 5 จะถูกออกแบบและทดสอบเก็บข้อมูลโดยผู้วิจัย โดยทดสอบเบื้องต้น (Pilot Test) กับ URL ที่รายงานการขายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์ม e-marketplace ผ่านระบบ TaWai for Health ว่ามีความครบถ้วน สอดคล้องกับบริบทของแพลตฟอร์มต่าง ๆ หรือไม่ และทำการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างร้านค้าหรือเว็บเพจจริงที่เก็บข้อมูลในช่วงที่ทำการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีขอบเขตดังนี้

- 1) ศึกษานโยบายของการจำหน่ายยาผงจินตามณีและคุณลักษณะเบื้องต้นของแพลตฟอร์ม
- 2) วิเคราะห์ความถูกต้องตามกฎหมายด้านการโฆษณา พิจารณาจากข้อความอักษรที่ปรากฏบนส่วนแสดงรายละเอียดผลิตภัณฑ์ของเว็บเพจที่ลงขายสินค้า โดยอ้างอิงกำหนดของพระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนาในรูปความถี่ และร้อยละของข้อมูลดังต่อไปนี้

- 1) จำนวนบัญชีผู้ใช้ (Username) พิจารณาชื่อที่ผู้ประกอบการลงทะเบียนเพื่อเปิดร้านค้าและลงจำหน่ายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์ม โดยไม่รวม Username ที่ซ้ำกัน
- 2) ยอดผู้ติดตามสะสม (บัญชี)

ผลการศึกษา

1. การจำหน่ายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์ม e-marketplace

จากคำค้นหา พบการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์มผู้ให้บริการ A และ B แต่ไม่พบในแพลตฟอร์ม C และ D เนื่องจาก C และ D เป็นแพลตฟอร์มที่มีระบบการจำกัดการจำหน่ายสินค้า พบการจำหน่ายบนเพจในแพลตฟอร์ม A จำนวน 106 เพจ จำนวนผู้ถูกใจทั้งหมด 143,125 บัญชี จำนวนผู้ติดตามทั้งหมด 143,715 บัญชี ช่วงราคาต่ำสุด - สูงสุดต่อชิ้น 35 – 150 บาท ดังตารางที่ 1 ส่วนกลุ่มในแพลตฟอร์ม A พบจำนวน 15 กลุ่ม มีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 12,627 บัญชี เป็นประเภทกลุ่มส่วนตัว 4 กลุ่ม และกลุ่มสาธารณะ 11 กลุ่ม ดังตารางที่ 2 และพบการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนร้านค้าในแพลตฟอร์ม B จำนวนบัญชีผู้ใช้ 24 บัญชี มีช่วงราคาที่ระบุไว้ต่ำสุด-สูงสุดต่อชิ้น 38.8 – 137.5 บาท จำนวนยอดขายทั้งหมด 1,400 ชิ้น คิดเป็นมูลค่ารวม 67,527.10 บาท ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 1 ผลการค้นหายาผงจินตามณีในแพลตฟอร์ม A

ยาผงจินตามณี	จำนวน (เพจ)	จำนวน ผู้ถูกใจ (บัญชี)	จำนวน ผู้ติดตาม (บัญชี)	ช่วงราคาต่ำสุด-สูงสุด ต่อชิ้น (บาท)
เพจในแพลตฟอร์ม A	106	143,125	143,715	35 – 150

ตารางที่ 2 จำนวนและสมาชิกกลุ่มที่ขายยาผงจินตามณีบนในแพลตฟอร์ม A

ยาผงจินตามณี	จำนวน (กลุ่ม)	จำนวน สมาชิก (บัญชี)	ประเภทของกลุ่ม	
			ส่วนตัว (กลุ่ม)	สาธารณะ (กลุ่ม)
กลุ่มแพลตฟอร์ม A	15	12,627	4	11

ตารางที่ 3 ผลการค้นหายาผงจินตามณีในแพลตฟอร์ม B

ยาผงจินตามณี	จำนวนบัญชีผู้ใช้ (Username)	ช่วงราคาต่ำสุด-สูงสุด ต่อชิ้น (บาท)	จำนวน ยอดขาย (ชิ้น)	มูลค่า (บาท)
ร้านค้าในแพลตฟอร์ม B	24	38.8 – 137.5	1,400	67,527.10

2. นโยบายการจำหน่ายสินค้าและคุณลักษณะ ของเว็บเพจที่มีการขายยาผงจินตามณีบน แพลตฟอร์ม e-marketplace

แพลตฟอร์ม e-marketplace ที่เป็นที่นิยมของผู้บริโภคไทย จำนวน 4 ผู้ให้บริการ มีลักษณะการให้บริการโดยองค์กรเอกชน ทำหน้าที่กำหนดนโยบายการขายต่อผู้ประกอบการ การพัฒนาคุณลักษณะเว็บเพจ (Features) เพื่ออำนวยความสะดวกการทำธุรกรรมออนไลน์ โดยผู้ประกอบการสามารถลงทะเบียนเพื่อยืนยันตัวตนและนำสินค้ามาแสดงบนเว็บเพจหน้าซื้อขายได้อย่างอิสระภายใต้ข้อกำหนดของแพลตฟอร์มแต่ละผู้ให้บริการ ในขณะที่ผู้บริโภคสามารถค้นหาสินค้าผ่านเครื่องมือค้นหา (Search Engine) การเลือกชมรายละเอียดสินค้าที่สนใจผ่านข้อความภาพและอักษร เมื่อตัดสินใจซื้อสินค้าจะเข้าสู่ระบบการชำระเงินและจัดส่งสินค้า โดยพบว่า

คุณลักษณะของเครื่องมือบนแพลตฟอร์มทั้ง 4 ผู้ให้บริการมีความคล้ายคลึงกันคือ เครื่องมือค้นหาผลิตภัณฑ์ ส่วนแสดงภาพผลิตภัณฑ์ ส่วนแสดงข้อความอักษรรายละเอียดผลิตภัณฑ์ เมนูสำหรับผู้บริโภคในการร้องเรียนปัญหา การให้คะแนนร้านค้าหรือสินค้าโดยผู้บริโภค การแสดงความเห็นโดยผู้บริโภค (Reviews) ในขณะที่ผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม A เป็นแพลตฟอร์มเดียวที่ไม่มีการแสดงปริมาณการขายสะสมของสินค้าในแต่ละรายการเพื่อให้ผู้บริโภคเห็นว่าผลิตภัณฑ์ที่กำลังสนใจมีการซื้อขายเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

ด้านการประกาศนโยบายการจำหน่ายสินค้าที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์สุขภาพพบว่าแพลตฟอร์ม A ได้ระบุสินค้าที่ห้ามลงขาย คือ ยาเสพติด ยาที่ต้องสั่งตามใบสั่งแพทย์ สินค้าที่ผิดกฎหมาย⁷ ในขณะที่แพลตฟอร์ม B ได้ระบุข้อกำหนดการห้ามขาย

ปลีกย่อยตามประเภทของผลิตภัณฑ์ โดยห้ามขาย ยา วิตามิน สินค้าสมุนไพร หรือสินค้าอื่นใดที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ยาผิดกฎหมาย เครื่องมือทางการแพทย์⁸ ส่วนแพลตฟอร์ม C ได้ระบุสินค้าที่ห้ามลงขาย คือ ยา รักษาโรค (ทั้งมีและไม่มีใบสั่งแพทย์) สินค้าที่ผิดกฎหมาย⁹ และแพลตฟอร์ม D ได้ระบุสินค้าที่ห้ามลงขายคือ ยารักษาโรค อาหารเสริม (ทั้งมีและไม่มีใบสั่งแพทย์) ยาสมุนไพรควบคุม ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย¹⁰ และทั้ง 4 แพลตฟอร์มผู้ให้บริการมีการประกาศข้อกำหนดในภาพรวมของการแสดงสินค้าว่าต้องไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด โดยผู้ขาย

ทุกคนจะต้องไม่ใช่คำอธิบายสินค้าที่เกินจริง เช่น รูปภาพสินค้าต้องไม่นำเสนอเนื้อหาในลักษณะก่อนและหลังใช้ ภาพ ชื่อ และเนื้อหาสินค้าต้องไม่กล่าวอ้างสรรพคุณเกินจริง

ด้านกลไกภาคบังคับต่อผู้ประกอบการภายใต้แต่ละแพลตฟอร์ม พบว่าผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม C และ D มีการบังคับให้ผู้ประกอบการลงขายสินค้าที่อยู่ภายใต้ข้อบังคับของ อย. จะต้องระบุหมายเลข อย. และ/หรือแสดงใบอนุญาตตามที่กฎหมายกำหนดระหว่างขั้นตอนการกรอกรายละเอียดสินค้าก่อนเผยแพร่บนเว็บเพจเพื่อจำหน่าย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม e- marketplace ที่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค

คุณลักษณะของเว็บไซต์	A	B	C	D
ส่วนแสดงข้อมูลของสินค้า				
เครื่องมือค้นหาผลิตภัณฑ์ (Search Engine)	✓	✓	✓	✓
ส่วนแสดงข้อความภาพผลิตภัณฑ์	✓	✓	✓	✓
ส่วนแสดงข้อความอักษรรายละเอียดผลิตภัณฑ์	✓	✓	✓	✓
เมนูสำหรับผู้บริโภคในการร้องเรียนปัญหา	✓	✓	✓	✓
ปริมาณการขายสะสม	×	✓	✓	✓
การให้คะแนนร้านค้าหรือสินค้าโดยผู้บริโภค (Rating)	✓	✓	✓	✓
การแสดงความเห็นโดยผู้บริโภค (Reviews)	✓	✓	✓	✓
ส่วนแสดงข้อมูลผู้ประกอบการ				
แสดงชื่อ ที่อยู่ของผู้ประกอบการที่จำหน่ายยาผงจินตามณี				
เครื่องมือให้ผู้บริโภคติดต่อสอบถามผู้ประกอบการ	✓	✓	✓	✓
นโยบายและกลไกภาคบังคับต่อผู้ประกอบการ				
การประกาศนโยบายการห้ามจำหน่ายยาผิดกฎหมาย	✓	✓	✓	✓
ภาคบังคับในการแสดงเลขทะเบียนจดทะเบียนผลิตภัณฑ์สุขภาพ	×	×	✓	✓
ภาคบังคับของการแสดงเลขใบอนุญาตโฆษณา	×	×	×	×

3. ความถูกต้องตามกฎหมายด้านการโฆษณา ยาสมุนไพร

จากการค้นหาหาผวจินตามฉีพบว่ามีกรลงขย
ใน 2 แพลตฟอรม (A และ B) รวมท้งหมด 130 เว็บเพจ
ปรากฏบนแพลตฟอรม A จำนวน 106 เพจ (ร้อยละ
81.54) และร้ำนค้ำนในแพลตฟอรม B จำนวน 24
เว็บเพจ (ร้อยละ 18.46) เมื่อนำเว็บเพจที่พบมำ
ตรวจสอบความถูกต้องตามกฎหมายด้านการโฆษณา
ยาสมุนไพร พบประเด็นความผิดดังต่อไปนี้

1) พบข้อความแสดงสรรพคุณที่เป็นการรักษา
โรคบนฉลากผลิตภัณฑ์จำนวน 130 เว็บเพจ โดยพบ
บนเพจในแพลตฟอรม A จำนวน 106 เพจ (ร้อยละ
81.54) และร้ำนค้ำนในแพลตฟอรม B จำนวน 24 บัญชี
(ร้อยละ 18.46) โดยข้อความที่ระบุสรรพคุณบนฉลาก
ผลิตภัณฑ์คือ “รักษาโรคอัมพฤกษ์ ซาซา ซำมือ แก้
โรคปวดตามข้อ ปวดขำ โรคเก๊าท์ รูมาตอยด์ กระดูก
ทับเส้นประสาท ปวดหลัง ปวดเอว แก้โรคปวด

ประจำเดือน ภูมิแพ้ หอบหืด เป็นยำตาแฉ้ง ช่วย
ขับสารพิษออกจากร่างกาย ฟ้นฟูระบบเส้นประสาท”

2) พบข้อความแสดงสรรพคุณที่เป็นการรักษา
โรคในโพสข้อความหรือรูปภาพที่มีการจำหน่าย
ผลิตภัณฑ์ โดยพบบนเพจบนแพลตฟอรม A จำนวน
104 เพจ (ร้อยละ 90.43) และร้ำนค้ำนบนแพลตฟอรม B
จำนวน 11 บัญชี (ร้อยละ 9.57) โดยข้อความที่ระบุ
คล้ายคลึงกับข้อความที่ ระบุสรรพคุณบนฉลาก
ผลิตภัณฑ์ ซึ่งพบการระบุสรรพคุณมากที่สุดคือ แก้
ปวด ในเพจบนแพลตฟอรม A จำนวน 101 เพจ
(ร้อยละ 90.18) และร้ำนค้ำนบนแพลตฟอรม B
จำนวน 11 บัญชี (ร้อยละ 9.82) รองลงมาเป็นข้อ
อีกเสบ พบในเพจบนแพลตฟอรม A จำนวน 88
เพจ (ร้อยละ 93.18) และร้ำนค้ำนบนแพลตฟอรม B
จำนวน 6 บัญชี (ร้อยละ 6.82) และซาปลายมือ
ปลายเท้า พบในเพจบนแพลตฟอรม A จำนวน 57
เพจ (ร้อยละ 90.48) และร้ำนค้ำนบนแพลตฟอรม B
จำนวน 6 บัญชี (ร้อยละ 9.52) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเว็บเพจที่มีความผิดตามกฎหมายด้านการโฆษณาของยาสมุนไพร (n=130)

การทำผิดกฎหมาย	แพลตฟอรมผู้ให้บริการ				รวม (เว็บ เพจ)	ร้อยละ
	A เพจ	ร้อยละ	B (บัญชี)	ร้อยละ		
จำหน่ายยาผวจินตามฉี	106	81.54	24	18.46	130	100.00
ลักษณะโฆษณาที่ผิดกฎหมาย						
- พบข้อความแสดงสรรพคุณที่เป็นการรักษาโรคบน ฉลากผลิตภัณฑ์	106	81.54	24	18.46	130	100.00
	104	90.43	11	9.57	115	88.46

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของเว็บเพจที่มีความผิดตามกฎหมายด้านการโฆษณาของยาสมุนไพร (n=130)
(ต่อ)

การทำผิดกฎหมาย	แพลตฟอร์มผู้ให้บริการ				รวม (เว็บ เพจ)	ร้อยละ
	A เพจ	ร้อยละ	B (บัญชี)	ร้อยละ		
- พบข้อความแสดงสรรพคุณที่เป็นการรักษาโรคใน โพสต์ข้อความหรือรูปภาพที่มีการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์						
- ปวด	101	90.18	11	9.82	112	97.39
- ข้ออักเสบ	82	93.18	6	6.82	88	76.52
- ชาปลายมือ ปลายเท้า	57	90.48	6	9.52	63	54.78

อภิปรายผล

จากการใช้คำค้นหายาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์ม e-marketplace ที่เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคไทย จำนวน 4 ผู้ให้บริการ ได้แก่ แพลตฟอร์ม A, B, C และ D พบว่ามีเพียง 2 แพลตฟอร์มที่มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณีออนไลน์ คือ แพลตฟอร์ม A และ B เนื่องจากระบบของแพลตฟอร์ม C และ D ได้มีการจำกัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์^{7,8} คาดว่าระบบของแพลตฟอร์มช่วยสกัดกั้นการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์มได้ สำหรับคุณลักษณะที่ปรากฏต่อผู้บริโภคทั้ง 2 แพลตฟอร์มที่มีการจำหน่ายยาผงจินตามณี พบว่ารูปแบบของแพลตฟอร์มมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันที่แพลตฟอร์ม A ไม่มีการแสดงปริมาณการขายสะสมของสินค้าชนิดนั้นและช่องทางการจัดส่งซื้อสินค้าปรากฏไว้ให้ผู้บริโภคทราบ ในขณะที่แพลตฟอร์ม B มีการแสดงปริมาณการขายสะสมและช่องทางการจัดส่งซื้อสินค้าไว้ ซึ่งความ

แตกต่างกันนี้อาจขึ้นอยู่กับการวางกลยุทธ์ของแต่ละผู้ให้บริการในออกแบบส่วนแสดงข้อมูลเพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดการตัดสินใจซื้อได้ง่ายขึ้น

ในส่วนการศึกษานโยบายและกลไกภาคบังคับต่อผู้ประกอบการในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพของผู้ให้บริการแพลตฟอร์ม A และ B พบว่าทั้ง 2 แพลตฟอร์มผู้ให้บริการมีการประกาศนโยบายในด้านประเภทยาที่ห้ามจำหน่ายที่คล้ายคลึงกัน โดยแพลตฟอร์ม A ระบุว่าห้ามจำหน่าย ยาที่ต้องสั่งตามใบสั่งแพทย์ สินค้าที่ผิดกฎหมาย⁹ และแพลตฟอร์ม B ระบุว่าห้ามจำหน่าย ยา สินค้าสมุนไพร สินค้าอื่นใดที่ต้องมีใบสั่งแพทย์ ยาผิดกฎหมาย¹⁰ แต่จากการศึกษายังพบการจำหน่ายยาผงจินตามณีเป็นสินค้าที่ผิดกฎหมายอยู่รวมทั้งผู้ให้บริการทั้งสองมีนโยบายการห้ามกล่าวอ้างสรรพคุณเกินจริงหรือมีผลในทางการแพทย์ เช่น สินค้าของตนสามารถรักษาโรคหรือแก้โรคได้อย่างปาฏิหาริย์ เช่น สินค้าสามารถวินิจฉัย ป้องกัน

บรรเทา รักษาหรือแก้อาการ โรค ความผิดปกติ หรือภาวะทางการแพทย์ใด ๆ และไม่อนุญาตให้โฆษณาตามใบสั่งแพทย์ หรือยาผิดกฎหมาย ซึ่งแพลตฟอร์ม A พบว่ามีบางเพจโพสต์เนื้อหาทั้งข้อความและรูปภาพเกี่ยวกับการรีวิวนสินค้ายาผงจินตามณีว่ามีผู้ใช้แล้วหายจากอาการปวดต่าง ๆ

เมื่อสืบค้นการจำหน่ายยาผงจินตามณีบน e-marketplace พบว่ามีการจำหน่ายบนแพลตฟอร์ม A จำนวน 106 เพจ และ 15 กลุ่มร้านค้า และแพลตฟอร์ม B จำนวน 24 บัญชี ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประกาย หมายถึง เป็นการศึกษที่พบการขายยาในเว็บไซต์ออนไลน์ พบเว็บไซต์ที่เปิดให้ขายยาผ่านทางเว็บไซต์ซื้อขายสินค้า 10 แห่งที่คนไทยนิยมใช้บริการ พบรายการยาในเว็บไซต์ที่พบมากที่สุด คือ ยาที่ไม่ใช่ยาอันตรายหรือยาควบคุมพิเศษหรือยาสามัญประจำบ้าน (ร้อยละ 69.06)¹¹ ซึ่งผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าปัญหาการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนอินเทอร์เน็ตมีขนาดปัญหาที่ใหญ่และสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ในวงกว้างเมื่อเทียบกับแหล่งจำหน่ายในระดับพื้นที่ และแม้ผู้ให้บริการแต่ละรายจะมีการประกาศนโยบายต่อผู้ประกอบการเกี่ยวกับข้อห้ามสินค้าจำหน่าย แต่ก็ยังพบการทำผิดข้อบังคับของผู้ประกอบการอีกเป็นจำนวนมาก

การโฆษณาของยาผงจินตามณีที่พบบน e-marketplace ซึ่งพบประเด็นการโฆษณาที่ผิดกฎหมาย ในด้านการแสดงสรรพคุณการรักษาโรค ที่มีข้อความที่ระบุสรรพคุณการรักษาโรคทั้งบนฉลากผลิตภัณฑ์และการใช้ข้อความอักษร รูปภาพเพื่อโฆษณาใน

ส่วนแสดงรายละเอียดผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ระบุสรรพคุณในการรักษาอาการปวด ข้ออักเสบ และชาปลายมือ ปลายเท้าตามลำดับ ซึ่งข้อมูลที่พบบางงานวิจัยสอดคล้องและสนับสนุนกับการศึกษาของพนิตนาฏ คำนัย ที่พบการโฆษณาขายยาที่ผิดกฎหมายสูงถึง ร้อยละ 83.37 ทาง e-marketplace ร้านค้าออนไลน์/ร้านขายยาออนไลน์ และเว็บไซต์ทั่วไป เป็นการโฆษณาอวดอ้างสรรพคุณ ไม่พบข้อมูลการขึ้นทะเบียนตำรับยา¹² นอกจากนี้ ยังสนับสนุนผลการศึกษาของ นิรัตน์ เตียสุวรรณ ที่พบว่าการโฆษณาที่ผิดกฎหมายในด้านการแสดงสรรพคุณการรักษาโรคอาจมีความสัมพันธ์กับการพบการปนเปื้อนสารห้ามอีกด้วย ผลิตภัณฑ์ที่มีการนำยาแผนปัจจุบันมาผสมเพื่อหลอกให้ผู้บริโภคเชื่อว่าผลิตภัณฑ์นั้นใช้ได้ผลจริงตามที่มีการโฆษณา¹³ ประกอบกับข้อมูลของศูนย์จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ (ศรป.) อย. ดำเนินการเฝ้าระวังโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายปีงบประมาณ 2565 พบการกระทำผิดผ่านสื่อออนไลน์มากถึง 14,110 รายการ¹⁴ ทำให้เห็นว่าการโฆษณาผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายเป็นปัญหาสำคัญ ซึ่ง ฐิติพร อินทร สะท้อนปัญหาการโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผิดกฎหมายในสื่อสังคมประเภทเฟสบุ๊กและข้อเสนอแนวทางบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่ ยังต้องอาศัยการหน่วยงานภายนอกในการจัดการ เสนอควรมีการบูรณาการกฎหมายจากหน่วยงานอื่น ได้แก่

กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ กรณีพบการละเมิดลิขสิทธิ์, กรมสรรพากรจัดเก็บภาษี และกรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) กรณีที่การกระทำนั้นมีผลกระทบร้ายแรงต่อเศรษฐกิจสังคมความมั่นคงและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ¹⁵

แม้ว่าในปัจจุบันจะมีความพยายามในการจัดการปัญหาการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนอินเทอร์เน็ตผ่านหลายกลไก เช่น กลไกด้านกฎหมาย การขอความร่วมมือผู้ให้บริการแพลตฟอร์มในการเพิ่มความเข้มงวดต่อผู้ประกอบการ หรือการสื่อสารความเสี่ยงไปยังผู้บริโภค อีกทั้ง อย. และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ได้ดำเนินการจับกุมผู้ลักลอบจำหน่ายยาชนิดนี้หลายครั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 หลังจากสืบทราบถูกลักลอบนำเข้ามาตามแนวชายแดนและระบาดในแถบจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคตะวันตก และมีผู้ได้รับผลกระทบจากการรับประทานยาดังกล่าว ซึ่ง อย. ได้ออกข่าวแจ้งเตือนประชาชนมาโดยตลอด แต่ผลการศึกษาวิจัยยังคงพบปัญหาของการที่ผู้บริโภคยังเข้าถึงผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยงานวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นว่ายาผงจินตามณีได้มีการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายจากเดิมที่มีการจำหน่ายผ่านทางร้านชำ ร้านค้าตลาดนัด หรือช่องทางจัดจำหน่ายในแต่ละพื้นที่ แต่ปัจจุบันพบว่าผลิตภัณฑ์เหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปบนแพลตฟอร์ม e-marketplace

ข้อจำกัดสำหรับการศึกษานี้ คือ ผู้วิจัยใช้คำค้นยาผงจินตามณีในการค้นหา จึงอาจไม่ครอบคลุมใน

กรณีที่ผู้ขายเลี่ยงใช้ชื่ออื่นในการขายสินค้า อีกทั้งค้นหาในช่วงระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น หากมีการใช้คำค้นที่แตกต่างกันและค้นหาในช่วงเวลาอื่น อาจทำให้ได้ผลการค้นหาและพบความชุกของปัญหาที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้แพลตฟอร์ม e-marketplace ของแต่ละผู้ให้บริการ มีรูปแบบการแสดงผลหน้าซื้อขายที่แตกต่างกัน และอาจมีการปรับปรุงรูปแบบการให้บริการได้บ่อยครั้ง ดังนั้น การศึกษาเปรียบเทียบขนาดของปัญหาด้านการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพระหว่างผู้ให้บริการ อาจทำให้เปรียบเทียบกันไม่ได้สมบูรณ์และต้องใช้ความระมัดระวังในการนำผลการศึกษาไปใช้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการสะท้อนปัญหาการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายผ่านแพลตฟอร์ม e-marketplace ที่ควรจะต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่ายและยังขาดกลไกควบคุม ป้องกัน และคุ้มครองผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่าผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายที่ใช้ชื่อว่า ยาผงจินตามณี จัดจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์บนแพลตฟอร์ม e-marketplace ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงและซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวไปใช้ได้อย่างเสรี แม้ว่าแพลตฟอร์มจะมีนโยบายในด้านประเภทยาที่ห้ามจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมาย ห้ามกล่าวอ้างสรรพคุณเกินจริงหรือมีผลในทางแพทย์ แต่กลับพบข้อมูลการจำหน่ายยาผงจินตามณีบนแพลตฟอร์ม e-marketplace โดยมีข้อความโฆษณาที่ระบุสรรพคุณบนฉลากผลิตภัณฑ์ที่กล่าวถึงสรรพคุณการรักษาโรค ซึ่งขัด

กับข้อกฎหมาย ยิ่งไปกว่านั้นพบว่าผู้บริโภคจำนวนมากหลงเชื่อและซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมาใช้เป็นมูลค่าที่สูง ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงและอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อผู้บริโภค การศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงขนาดของปัญหา ผลกระทบต่อสุขภาพ และเศรษฐกิจของผู้บริโภค กฎหมายหรือข้อบังคับ กลไกความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงปัจจัยการค้าผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค จะนำไปสู่การพัฒนาแบบการเฝ้าระวังและจัดการปัญหาด้านนี้ที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อผู้ให้บริการ e-marketplace

1.1 ควรมีมาตรการในการกำกับดูแลการซื้อขายผลิตภัณฑ์สุขภาพบนอินเทอร์เน็ตที่เข้มงวดมากขึ้น และมีระบบการคัดกรองผลิตภัณฑ์ที่ผิดกฎหมายที่หน่วยงานภาครัฐประกาศ

2. ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน

2.1 ด้านการจัดการข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ การตั้งองค์กรอิสระหรือหน่วยงานภาคเอกชนที่มีความสามารถในการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อช่วยตรวจสอบผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายบนอินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชนควรมีระบบการกำกับดูแลตนเอง เพื่อให้การประกอบการ e-marketplace อยู่ในกรอบของกฎหมาย ควรจัดทำระบบการคัดกรองการโฆษณา เช่น คัดกรองเบื้องต้นจากเลขทะเบียนตำรับยาเลขที่ใบอนุญาตโฆษณา และการแสดงหมวดหมู่สินค้า เช่น ยา อาหาร

เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ ให้ชัดเจนจัดทำระบบตรวจสอบข้อความโฆษณาที่ได้รับอนุญาต ตามใบอนุญาตโฆษณา และดำเนินการโฆษณารวมถึงการขยายให้เป็นไปตามกฎหมาย และปรับปรุงกระบวนการสื่อสารความเสี่ยงผลิตภัณฑ์อันตรายให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย

2.2 ด้านการบังคับใช้กฎหมาย โดยเสนอให้มีการตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีอำนาจดำเนินการตามกฎหมายเกี่ยวกับธุรกรรมผิดกฎหมายบนโลกออนไลน์ทุกประเภท รวมถึงการจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายและผลิตภัณฑ์สุขภาพอันตราย และสามารถบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดต่อผู้จำหน่าย และผู้ให้บริการจำหน่ายสินค้าบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อความรวดเร็ว ในการปิดกั้นการระงับข้อมูลโฆษณาและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สุขภาพผิดกฎหมายลดการแพร่กระจายผลิตภัณฑ์อันตรายแก่ผู้บริโภค

2.3 ด้านการให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการและประชาชน โดยมีการจัดทำสื่อ ช่องทางต่าง ๆ ที่เข้าถึงง่ายในการตรวจสอบผลิตภัณฑ์ ข้อความโฆษณา ก่อนจำหน่าย และศูนย์ข้อมูลรวบรวมผลิตภัณฑ์อันตราย ผิดกฎหมายเพื่อสืบค้นเข้าถึงได้ง่าย เพื่อสื่อสารให้กับผู้ประกอบการและประชาชน และการสร้างความรอบรู้ด้านการเลือกบริโภคโดยสื่อมวลชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารในวงกว้าง

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาถัดไป

3.1 ควรมีการค้นหาลิขสิทธิ์ยาผงจินตามณี ช่องทางการซื้อขายอื่น ๆ นอกเหนือจากใน

ช่องทางอินเทอร์เน็ต เช่น ร้านชำ ตลาด เนื่องจากในชุมชนอาจเป็นอีกหนึ่งช่องทางที่บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่าย ผลิตภัณฑ์ที่มีการอ้างสรรพคุณรักษาโรค อาจมีกลุ่มเป้าหมายความต้องการที่จะใช้ผลิตภัณฑ์นี้ ในกลุ่มผู้สูงอายุที่มักไม่ใช้ช่องทางออนไลน์มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

3.2 ควรมีการค้นหาผู้ได้รับผลกระทบจากการบริโภคผลิตภัณฑ์ยาผงจินตามณี และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่ผิดกฎหมายลักลอบใส่สารสเตียรอยด์ ทั้งในโรงพยาบาลและในชุมชน สืบค้นการซื้อผลิตภัณฑ์

จากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงจากการซื้อผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านสาธารณสุขและการจัดการปัญหาผลิตภัณฑ์ที่ลักลอบใส่สารสเตียรอยด์

3.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อทราบถึงขนาดของปัญหา ผลกระทบต่อสุขภาพและเศรษฐกิจของผู้บริโภค กฎหมายหรือข้อบังคับ กลไกความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงปัจจัยการค้ำผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ผิดกฎหมายที่ส่งผลกระทบต่อผู้บริโภค จะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังและจัดการปัญหาด้านนี้ที่มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคตได้

ภาพยาผงจินตามณีที่พบจำหน่ายในท้องตลาด

เอกสารอ้างอิง

1. Wahab MSA, Hamdi H, Ali AA, Karuppannan M, Zulkifli MH, Maniam S, Ung COL. The use of herbal and dietary supplements for COVID-19 prevention: A survey among the public in a Malaysian suburban town. J Herb Med. 2023; 39: 100650.
2. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.[อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข; 2563 [เข้าถึงเมื่อ 7 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://oryor.com/media/checkSureShare/media_specify/561?ref=search
3. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.[อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข; 2563 [เข้าถึงเมื่อ 7 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://oryor.com/media/newsUpdate/media_news/1890
4. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กรมวิทย์ With you [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข; 2563 [เข้าถึงเมื่อ 7 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://alert.dmsc.moph.go.th/#product>
5. กองกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. กฎหมาย พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ. 2562 [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: กองกฎหมาย; 2567 [เข้าถึงเมื่อ 7 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://laws.fda.moph.go.th/laws/herbal-product-act-be-2562>
6. หน่วยวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเพื่อผู้บริโภคด้านผลิตภัณฑ์สุขภาพ (TaWai for Health) คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์; 2567 [เข้าถึงเมื่อ 7 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://tawaiforhealth.org/>
7. Shopee Thailand. นโยบายสินค้าห้ามจำหน่าย และสิ่งของที่ถูกจำกัดบนแพลตฟอร์ม C [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 6 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://seller.th.C.cn /edu/article/308>
8. Lazada Seller Center. นโยบายสินค้าต้องห้าม และควบคุม [อินเทอร์เน็ต]. 2565 [เข้าถึงเมื่อ 6 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://sellercenter.lazada.co.th/seller/helpcenter/%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%A2%E0%B8%9A%E0%B8%B2%E0%B8%A2%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%84%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%95%E0%B9%89%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%9A%E0%B8%84%E0%B8%B8%E0%B8%A1-8060.html>
9. Facebook. ข้อกำหนดการใช้บริการ [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 6 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.facebook.com/legal/terms>

10. TikTok Shop Academy. แนวทางเกี่ยวกับสินค้าที่ถูกจำกัดและไม่รองรับของ TikTok Shop [อินเทอร์เน็ต]. 2567 [เข้าถึงเมื่อ 6 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: https://seller-th.tiktok.com/university/essay?knowledge_id=6837792714458881&default_language=th-TH&identity=1
11. ประกาย หมายมั่น. การสำรวจการขายยาผ่านเว็บไซต์ขายสินค้าซึ่งเป็นที่ยอมรับในประเทศไทย. วารสารเภสัชกรรมไทย. 2562; 11(2): 368-9.
12. พนิตนาฏ คำนุ้ย. การโฆษณาขายยาออนไลน์ที่ผิดกฎหมายและมาตรการดำเนินการ [อินเทอร์เน็ต]. กรุงเทพฯ: กองยา สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา; 2562 [เข้าถึงเมื่อ 1 พ.ย. 2566]. เข้าถึงได้จาก: <https://plan.fda.moph.go.th/media.php?id=534211140662730752&name=binder18561.pdf>
13. นิรัตน์ เตียสุวรรณ. การศึกษาเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการขายยาทางอินเทอร์เน็ต [อินเทอร์เน็ต]. 2555. [เข้าถึงเมื่อ 20 ม.ค. 2567]. เข้าถึงจาก <https://plan.fda.moph.go.th/media.php?id=534587984536805376&name=binder18374.pdf>
14. ศูนย์จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. ผลการดำเนินการเรื่องร้องเรียน [อินเทอร์เน็ต]. นนทบุรี: ศูนย์จัดการเรื่องร้องเรียนและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ; 2566 [เข้าถึงเมื่อ 1 ม.ค. 2567]. เข้าถึงได้จาก: <https://cemc.fda.moph.go.th/statistic/category/statistics/>
15. จิตติพร อินทร. การโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ผิดกฎหมายในสื่อสังคมประเภทเฟซบุ๊กและข้อเสนอแนะทางบังคับใช้กฎหมายของพนักงานเจ้าหน้าที่. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ 2562; 12(1): 40-8